

دەريارەي خۇمالىكردى زەوى و زار

كارل ماركس

ودەركىرەنى سەلام غەبدوللا

مولكايەتى زەوى و زار، كە يەكەمىن سەرچاۋەيە بۇ ھەموو سامانىك، بوۋە بە كىشەيەكى زۇر گەورەو نايىندەي چىنى كرىكار، بە چارەسەركردنى پايەندە. بە بى ئەۋەى من بەمەوى گەتوگۇ لە سەر ھەموو ئەو بە لگانە بگەم كە بەرگىرىكەرانى مولكايەتى تايىبەتى زەوى و زار-ياسانسان، فەيلسوف و ئابورىرى سىياسى ناسان-دەيھىنەنەۋە، دەتوانىن تەنھا ئەۋە بەسەلەينىن كە ئەۋانە سەرچاۋەيە حەقىقەتى داگىركردن، لە ژۇر پەردەي ((مافى سرووشتى))دا، شاردوۋەتەۋە. ئەگەر داگىركردن، مافى سرووشتى بۇ كەمايەتى ئەفراندوۋە، ئەۋا زۇرىنەيش تەنھا پىۋىستىيان بە كۆكردنەۋە ھىز ھەيە بۇ ۋەدەستخستنى مافى سرووشتى گەپاندنەۋەي ئەۋەى لىيان زەونكرارە.

بەدرىزايى مېزۇو، داگىركەران ھەۋلىيانداۋە، بە رېگاي ئەۋ ياسايانە بە خۇيان دايدەپرېژن، رەگى زەبروزەنگ كە لە مافى مولكايەتىدا سەرچاۋەي ۋەرگرتوۋە، بە جۇرىك، لە ناو كۆمەلدا جىگىر بگەن. لەدوۋايشدا، فەيلسوفىك دى و رايىدەگەيەنى كە كۆمەلگە بەگشتى لەسەر ئەۋ ياسايانە، رىككەوتوۋن. ئەگەر مولكايەتى تايىبەتى زەوى و زار بەكردەۋە لەسەر رىككەوتنىكى ناۋا گشتى دامەزرايى، ئەۋا دەبى لەۋ چركەيەدا لەناۋىبىرى، كاتى زۇرىيەي كۆمەلگايەك چىترلە گەل مانەۋەيدا نابىن.

با نىمە ئەۋەى پىدەلەين "مافەكان"ى مولكايەتى، لەۋلاۋە دابىينى، بەۋ شىۋە دوۋپانتى دەكەمەۋە كە پىشكەۋەتنى ئابورىرى كۆمەلگە، گەشەكردن و چىپوۋنى دانىشتۋان، پىداۋىستەكانى كارى ھەرەۋەرزى و كارى رېكخراۋ، ھەروا ئامپىرەكان و دۇزراۋەكانىترى بوارى كشتوكالى، خۇمالىكردىنى زەوى و زار دەكەن بە پىۋىستىيەكى كۆمەلەيەتى و لەئاستىدا ھەموو جۇرە قسەلۇكىك لەبارەي مافەكانى مولكايەتى، ئەفلىج دەكا.

ئەۋ گۇرۇنكارىيانە كە لە پىداۋىستىيە كۆمەلەيەتتەيەكانەۋە بىرپارىيان لەسەر دەدرى، زو تا درەنگ، بە خۇيان رېگاي خۇيان دەگرنەبەر؛ كاتى دەبىن بە پىداۋىستىيەكى بە پەلەي كۆمەلگە، دەبى ئاسوۋە بكرىن و ياساكان ھەمىشە ناچار دەكرىن، خۇيان لەگەل ئەۋ پىداۋىستىيانە بگونچىن. ئەۋەى نىمە پىۋىستىيمان پى ھەيە، زىادكردىنى رۇژانەي بەرھەمەننە، وئانوانىن پىداۋىستىيەكان بەتېرۋتەسەلى ئەنجام بەدىن، ئەگەر چەند كەسىك بۇيان ھەبى، بە گۇپىرىي جەزۋ بەرژەۋەندى خۇياندا، بەرھەمەننە رىكېخەن يا بە نەزانى، ھىزى زەمىن بىكەلك بگەن. ھەموو شىۋازە ھاۋچەرخەكان، ۋەك ئاۋدىرى، ئاۋرواندن، كىلاندى ھەلى ۋەبەرھەمەننە شىمى... ھتد، دەبى بە بەرفراوانى لە كشتوكالىدا بەكاربەينىت. بەلام نىمە ئانوانىن سەرگەتۋانە سوۋد ۋەرىگرىن لە مەعريفە زانستىيەكانمان و، ئەۋ كەرەستە تەكنىكىانەي لەبەردەستمان و دەسەلا تمان بەسەريانەۋە دەشكى ۋەك مەكىنەكان... ھتد بۇ كارى كشتوكالى، ئەگەر بەشك لە زەمىن بە ئەندازەيەكى بەرفەرۋان بەكارنەھىنن.

ئەگەر كشتوكالى زەمىن بە ئەندازەيەكى گەورە-تەننەت بە فۇرمە سەرمايەدارىيەكەي ئىستاشىيەۋە كە خودى بەرھەمەننەركان بۇ ئاستى ئازەلەكى ئاسايى كاركردىن، نزمەدەكاتەۋە- بە تېرۋانىنى ئابورىرىدا، تا ئەۋ ۋادەيە سوۋدبەخستىرى لە كشتوكالى پارچە زەمىنى بچووك و لەتەتكرار، ناي لەتۋانايىدا نىيە لە سەر ئاستى نىستىيماندا، پاللىكى گەۋرەتر بە گەشەندى بەرھەمەننەۋە بنى؛ لەلەيەكەۋە، بەبەردەۋام زىادبوۋنى پىداۋىستىيەكانى دانىشتۋان، و لەۋلاۋەۋە زىادبوۋنى نرخی بەرھەمە كشتوكالىيەكان، بەبى چەندوچۇن دەيسەلەين كە خۇمالىكردىنى زەوى و زار بوۋە بە پىۋىستىيەكى كۆمەلەيەتى. كەمبوۋنى بەرھەمەننەي كشتوكالى بەھۋى سوۋدەركرتنى ئاشايستەي ھەندى كەس، مەجال دەبى ئەگەر كشتوكالى بەكۋىتە ژۇر چاۋدىرى نەتەۋەۋە خىرى خۇي.

ھەموو ئەۋ ھاۋۋەلاتيانە كە لە كاتى مشتومېركردن لەبارەي ئەم كىشەيە، گوپم لى دەگرتن، بەرگىريان لە خۇمالىكردىنى زەوى و زارىيان دەكرى، بەلام لەبارەيەۋە، بۇچوۋنى زۇر جىياجىيان ھەبوۋ. زۇر جار نەۋنەي فەرەنسايان دەھىنايەۋە، بەلام بەھوكمى پەيوەندى مولكايەتى زەوى و زارى جوۋتارىانەي ئەم ۋەلاتە، زۇر لە خۇمالىكردىنى زەوى و زار لە بەرىتانىا دوورترن، لەبەر ئەۋەى لە بەرىتانىا خاۋەن مولكايەتى زەوى و زارى گەورە بالادەستن. راستە لە فەرەنسادا ئەۋەى تۋاناي گرىنى ھەبى، دەتۋانى بىي بەخاۋەن زەوى و زار، بەلام رېك خودى ئەمە، بوۋە بەھۋى لەتەتكردىنى زەوى و زار بۇ لەتەلەي بچووك و لەلەيەن تاكگەلى كشتوكال دەكرىن كە كەم دەرامەتن و زۇر جار پىشت بە كارى كەسى خۇيان و ئەندامانى خىزانەكانيانەۋە دەبەستن. ئەم جۇرە مولكايەتتەيە لەگەل مەرجەكانىدا لە كىللىنى لەتەلەي زەمىنى بچووك، ئەك تەنھا نەرىي(نەفى) ھەر جۇرە چاكسازىيەكى ھاۋچەرخى كشتوكال دەكا، بەلكو لەھەمان كاتدا، خودى جوۋتارىەكەش دەكا بە دوژمىنىكى ركو بۇ ھەر پىشكەۋەتنىكى كۆمەلەيەتى و لە پىشەۋەشيانەۋە، دوژمىنى خۇمالىكردىنى زەوى و زار. جوۋتارىەكە بە زەۋىيەكەيەۋە كۆتكرارە، پىي ۋايە نىتر دەبى ھەموو ھىزەكەي لەپىناۋ دەستخستنى دەرامەتتىكى پوۋچ بەكاردەھىننى و ناچارە بەشى زۇرى بەرھەمەكەي پىشكەشى دەۋلەتى بكا بەشىۋە-باجدان، ۋەك نرخی ئەركەكانى دادوۋرى، دەبى پوۋل بە دەستەي دادوۋرى بدا، بە جامباز، ۋەك سوۋد- ھىچىش لەبارەي بزۋوتنەۋە كۆمەلەيەتتەيەكانى دەرەۋى بوارى چالاكىيە سنوۋردارەكەي. نازانى، لەگەل ئەۋەشدا ۋەك نابىنايەك، ئاۋىزانى پارچە زەوى بچووكەكەي و بە مافى بە روۋكەشى مولكايەتتەيەكەيە. بەم شىۋەيە، جوۋتارىە فەرەنسى بۇ ئاكوكى شوۋمانمىز لەگەل چىنى كرىكارى پىشەسازى، راكىشراۋە. لەبەر ئەۋەى مولكايەتى جوۋتارىانە گەۋرەترىن كۆسپە لەبەردەم خۇمالىكردىنى زەوى و زار، بىگومان فەرەنسا لەم باروۋخەي ئىستايىدا، ئەۋ شۋىنە نىيە، بۇ چارەسەركردنى ئەم كىشە گەۋرەيە.

به خۆمائیکردنی زهوی و زارو به کریدانی پارچه زهویییه بچوکهکان به تاکهکان یان به ههروهزییه کریکارییهکان، له سایه ی حکومه تیگی بۆرژوازیادا، ته نهها دهبن به مایه ی کیپرکییهکی بی رهحمانه و سه رنه نجامه که ی، گه شه سه ندنی خیرایی سووه و له وانیه نه مه ش سوودی نوویتر بۆ خاوه ن موئکی زهویییهکان که له سه ر شانی به رهه مهینه رهکان ده ژین.

له کۆنگره ی ئینته رناسیونال که سالی 1868دا له برۆکسل دامه زرا، هاوړی سیزار دی باب ووتی: ((زانست بریاری نه عله تکردنی له ناوچوون له سه ر موئکیه تی زهوی وزاری بچووک ده رکردووه و، داد په روهریش، موئکیه تی گه وری زه مین مه حکوم ده کا. که واته ته نهها یه ک نه ته رناتیف ده مینیتته وه. ده بی زهوی و زار یان بی به موئکی ههروهزییه کشتو کائییهکان یان موئکی هه موو نه ته وه. دواړو ژ بریار له سه ر نه م کیشه یه ده دا.))

من له به بیچه وانیه نه وه، ده ئیم: بزووتنه وه ی کۆمه لاتی بریار له سه ر نه وه ده دا، زهوی وزار ته نهها بی به موئکیه تی هه موو نه ته وه. به پیدانی زهوی و زار به کریکارانی کشتو کائی، واته کۆمه لکه ده خریته ژێرده ستی یه ک چینی دیاریکراو، نه وه ش چینی به رهه مهینه رانه.

خۆمائیکردنی زهوی و زار گۆرانکارییهکی گه وره به سه ر په یوه ندی نیوان کارو سه رمایه ده هیئی و له دوا ییدا هه موو شیوازی به رهه مهینهانی سه رمایه داری پیشه سازی و کشتو کائی له ناوده با. نه وکاته جیاوازی و نیمتیازاته چینایه تییهکان له گه ل نه و بنه ما ئابووریه ی له سه ری دامه زراوه، له ناوده چی و کۆمه لگه بۆ ههروهزییهکی ئازادی به رهه مهینه ران ده گۆریت. ژیان له سه ر حیسابی کاری که سانیتز، ده بی به باسی رابردوو! نه و جا نه حکومه ت و نه ده و له تیگ له نا کۆکیدا له گه ل خودی کۆمه لگه دا ده مینی! کشتو کائی، کاری کانگه کان و به ووشه یه ک بلیم، هه موو لقه کانی به رهه مهینه ان، په پله به سوودمه نترین شیوه ریگده خریت. به سینترال کردنی ئامرازه کانی به رهه مهینهانی ناتسیونال ده بی به سرووشتزین بنه مای کۆمه لگه یه ک له سه ر یه کگرتنه وه ی ئازاد و هووشیاری به رهه مهینه رانی هووشیار دامه زرابی که چالاکانه هه لده ستن به کارکردن به پیی به رنامه یه کی هاو به ش و عه قلائی. نه مه نه و نامانجه مرو قایه تییهکان یه که بزووتنه وه ی ئابووری مه زنی سه ده ی نۆزده هه م هه وئی بۆ ده دا.

له مارس و نه پریل/1872 به زمانی ئینگلیزی نووسیویه تی و له رۆژنامه ی The International Herald، ژماره 11، له 15 ی یونی 1872 بلاو کراوه ته وه. له 25. 6. 2004 بۆ یه که م جار بۆ زمانی کوردی وه رگێرا.

Karl Marx/Friedrich Engels-Werke.(Karl) Detz Verlag,Berlin, Band 18, 5Auflage 1973